

Samtök sveitarfélaga á
höfuðborgarsvæðinu

Samgöngu- og sveitarstjórnarráðuneytið
Sölvhólsgrötu 7
101 REYKJAVÍK

10. ágúst 2021.

Málsnr: 2102007

Efni: Umsögn um Grænbók um samgöngumál – umræðuskjal fyrir opið samráð.

Vísað er til fyrirbyggjandi Grænbókar um byggðamál sem er umræðuskjal fyrir opið samráð þar sem haghöfum er boðið að leggja fram sín sjónarmið um framtíðarsýn, lykilviðfangsefni, áherslur og leiðir sem nýst gætu í stefnumótuninni.

Samtök sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu (SSH) fagna útgáfu á Grænbók um samgöngur – stöðumat og valkosti og telja margvíslegt jákvætt við þá greiningu sem nú liggur fyrir. Þá ber að fagna góðum undirbúningi að Grænbókinni m.a með þeim samráðsfundi sem haldinn var á höfuðborgarsvæðinu 9.apríl 2021.

Það sem vekur sérstaka athygli í stöðumati skýrslunnar er staða Íslands þegar kemur að samanburði á gæðum samgönguinnviða milli landa. Þar er Ísland í 63 sæti af 141 landi og síðast í röðinni þegar kemur að samanburði við hin Norðurlöndin. Þá leiðir Grænbókin það í ljós að vegna óvenju lágra opinnbera framlaga til samgangna hefur orðið uppsöfnuð þörf til fjárfestinga í samgönguinnviðum. Einnig kemur fram að þörf er fyrir nýja nálgun við fjármögnun samgönguinnviða m.a. með gjalddöku af umferðamannvirkjum um land allt. Af þessu má ráða að mikilvægt er að halda vel á spöðunum á næstu árum til að bæta árangur á sviðum samgöngumála og þá ekki bara í framkvæmdunum sjálfum heldur líka þegar kemur að þjónustu s.s. almenningssamgangna og samgönguinnviða. Í þessu samhengi er mikilvægt að vel sé haldið á árangursmælingum t.d. þegar kemur að markmiðum um umhverfislega sjálfbærar samgöngur. SSH hafa bent á m.a. í umsögnum sínum um nýja byggðaaætlun að horfa þurfi á höfuðborgarsvæðið með sértækum hætti m.a. út frá samkeppnishæfni svæðisins í samanburði við aðrar borgir og höfuðborgarsvæði erlendis. Um 64% íbúa landsins búa á höfuðborgarsvæðinu og því er mikilvægt að höfuðborgarstefna verði sem fyrst að veruleika en hluti hennar verður án efa tengdur stefnu og markmiðum í samgöngumálum á höfuðborgarsvæðinu.

Til að undirstrika ofangreinda umfjöllun þarf sérstaklega að horfa til höfuðborgarsvæðisins við gerð samgönguáætlunarinnar sjálfar. Að mati SSH er því mikilvægt að í stöðumati

Grænbókarinnar sé horft sérstaklega til greiningar á stöðunni innan höfuðborgarsvæðisins með tölfræðilegum gögnum m.a. út frá því hve stór hluti þjóðarinnar býr á svæðinu.

Hvað varðar áætlunargerð í samgöngumálum á höfuðborgarsvæðinu, þá hefur mikilvægum áfanga verið náð með undirritun Samgöngusáttmálans milli ríkisins og sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu um skipulag og fjármögnun uppbygginga á samgönguinnviðum á höfuðborgarsvæðinu fyrir alls 120 milljarða króna til 15. ára þ.e. til og með ársins 2033. Sáttmállinn kveður á um uppbyggingu stofnvega, Borgarlínu, hjóla- og göngustíga, umferðarstýringar ásamt öðrum flæðis- og öryggisbætandi aðgerðum. Þó bæta megi tölfræðilega greiningu samgöngumála á höfuðborgarsvæðinu á vettvangi Grænbókarinnar er ánægjulegt að sjá að samgöngumálum höfuðborgarsvæðisins eru gerð að nokkru skil í stöðumatinu ásamt því að stöðumatið tengist þeim markmiðum sem sett voru fram í Samgöngusáttmála höfuðborgarsvæðisins. Til upprifjunar eru markmiðin eftirfarandi og verður umfjöllun SSH um fyrirliggjandi Grænbók flokkuð með yfirheitum markmiða samgöngusáttmálans.

- **Að stuðla að greiðum, skilvirkum, hagkvæmum og öruggum samgöngum á höfuðborgarsvæðinu.**

Undir þessu markmiði Samgöngusáttmálans er fjallað um jafna uppbyggingu innviða allra samgöngumáta. Í Grænbókinn kemur fram umfjöllun um nýlegar framkvæmdir á stofnbrautum sem stuðla munu m.a. að minni töfum, uppbyggingu hjóla- og göngustíga og almenningssamgangna (Borgarlínu). Vísað er til ferðavenjukönnunar sem unnin var fyrir landið allt þ.m.t. höfuðborgarsvæðið haustið 2019. SSH bendir á að skoðað verði hvort ekki sé þörf á því að vinna að árlegum ferðavenjukönnunum m.a. í þeim tilgangi að fylgjast enn betur með þróun á notkun allra samgöngumáta. Með því er hægt að halda betur utan um þau markmið og þá stefnu sem unnin hefur verið m.a. í svæðisskipulagi höfuðborgarsvæðisins 2015 - 2040. Mikilvægt er að fylgjast með breytingu í ferðavenjum og hvernig sú þróun hefur m.a. áhrif á umferðartafir. Í svæðisskipulagi höfuðborgarsvæðisins er gert ráð fyrir því að hlutfall virkra ferðamáta, göngu og hjólríða verði 30% árið 2040. Staðan er um 19% samkvæmt ferðavenjukönnuninni 2019. Mikilvægt er að verkefni Samgöngusáttmálans leiði af sér frekari þróun í þessa átt og samgönguáætlun endurspegli áfram þau verkefni sem þátt munu eiga í því að markmiðið muni ná fram að ganga. Eins og fram kemur í stöðumatinu er það mikil áskorun að ná markmiðum svæðisskipulags höfuðborgarsvæðisins og samgönguáætlunar um breyttar ferðavenjur m.v. núverandi stöðu.

Til að ná fram breytingu í ferðavenjum þarf þjónusta að uppfylla þarfir og væntingar íbúanna þegar kemur að samgöngumálum. Þetta á þá einkum við um tíðni, skilvirkni og áreiðanleika almenningssamgangna ásamt góðri þjónustu við notendur hjóla- og göngustíga. Sú breyting hefur orðið að almenningssamgöngur, göngu- og hjólastígar eru nú orðnar hluti af grunnneti samgangna, ólíkt því sem áður var þegar nánast eingöngu var horft til stofnvega og hefðbundinna aksturgatna. Ef markmið ríkisins um breyttar ferðavenjur eiga að ná fram að ganga þá verður ríkið að koma að rekstri almenningssamgangna og rekstri hjóla- og göngustíga. Sérstaklega var tekið á þessum

rekstrarþáttum í Samgöngusáttmálanum sem samhliða stofnun Betri Samgangna ohf. átti að festa í sessi skuldbindingar og hlutverk ríkisins og hlutaðeigandi sveitarfélaga varðandi viðhald og rekstur stofnvega, stofnstíga og almenningssamgangna og ganga frá fjárhagslegum, lagalegum og tæknilegum atriðum í því samhengi. Þessi vinna hefur ekki farið fram, þrátt fyrir nokkurn eftirrekstur SSH við ráðuneyti- samgöngu og sveitarstjórnamála. Mikilvægt er að hefja þessa vinnu sem fyrst, en einnig að merkja í aðgerðaáætlun samgönguáætlunar.

- **Að stuðla að því að loftslagsmarkmiðum stjórnvalda um sjálfbært, kolefnislaust borgarsamfélag verði náð.**

Efling almenningssamgangna er mikilvægur þáttur í því að loftslagsmarkmiðum stjórnvalda verði náð og nýjustu fréttir af stöðu loftslagsmála í heiminum styðja mjög við mikilvægi þess að árangur náist er kemur að þessu markmiði. Samgöngusáttmálinn mun tryggja fjármögnun framkvæmda við uppbyggingu Borgarlínunnar til ársins 2033. Eins og Samgöngusáttmálinn kveður á um er mikilvægt að lokið verði umræðu um samkomulag ríkis og sveitarfélaga um rekstur almenningssamgangna á höfuðborgarsvæðinu, en því átti samkvæmt sáttmálanum að vera lokið fyrir árlök 2020, sjá einnig umfjöllun að framan.

Í kafla 4 í Samgöngusáttmálanum er gert ráð fyrir útfærslu flýti- og umferðagjalda á höfuðborgarsvæðinu og þar verði horft til þess að hraða framkvæmdum, létta á bílaumferð og draga úr útblæstri og mengum frá umferð, einkum á álagstímum, og stuðla þannig að því að loftslags- og loftgæðamarkmið ríkis og sveitarfélaga náist. Í stöðuskýslunni er fjallað um að gjaldtaka í jarðgöngum standi straum af framkvæmdakostnaði, rekstri og viðhaldi ganganna. Um sömu hugsun er að ræða þegar kemur að flýti- og umferðagjöldum á höfuðborgarsvæðinu en þau eiga einnig að stuðla að markmiðum sáttmálans um leið og þau standa undir hluta framkvæmdakostnaðar sáttmálans.

Í Grænbókinni er bent á mikilvægi öflugra almenningssamgangna eins og Borgarlínunnar í þróun mannvænni svæða og stuðla að ábata allra með minni umferðatöfum og lægri samfélagslegum kostnaði vegna samgangna. Á heildina fyrir höfuðborgarsvæðið minnkar hlutdeild akandi ferðamáta og hlutdeild vistvænni ferðamáta eykst ef litið er til nýjustu ferðavenjukönnunar. Breytingar mælast mestar þar sem byggðin er þétt, þjónusta í göngufæri og aðgengi að almenningssamgöngum telst vera gott. Mikilvægt er að ítreka að samgöngumál eru í senn skipulagsmál og lýðheilsumál og þarf ríkið að beita sér enn frekar í málefnum samgangna á höfuðborgarsvæðinu þannig að stutt sé við gott borgarumhverfi. Í umræðunni um Grænbókina var bent á mikilvægi öflugra almenningssamgangna eins og Borgarlínunnar í þróun mannvænni svæða, á borð við það sem Háskóli Íslands stefnir að í framtíðarsýn sinni en í því felst m.a. áskorun um að bæta ímynd almenningssamgangan (bls 23).

- **Að stuðla að auknu umferðaröryggi.**

Framkvæmdir samgöngusáttmálans styðja við aukið umferðaröryggi og þarfnast ekki sérstakrar umræðu hér. Vert er að benda á að með fjölbreyttari notkun ferðamáta s.s. hjóla,

Samtök sveitarfélaga á
höfuðborgarsvæðinu

rafhjóla og rafhlaupahóla þarf að horfa á umferðaöryggismál með viðtækari hætti en áður. Í þessum samhengi þarf að skoða öryggi vegfarenda á hjóla- og göngustígum og hugsanlega viðbrögð með umferðareglum í þeirri umferð einnig. Þá er einnig vert að benda á að í stöðumatinu komi fram betri greining umferðaslysum og staðsetningu þeirra. Með þeim hætti er hægt að undirbúna betur markmið og þær leiðir sem ná eiga frekari árangri í þessu viðfangsefni.

- **Að tryggja skilvirka framkvæmd höfuðborgarpakkans og trausta umgjörð verkefnisins.**

Eins og fram kemur í stöðumatinu hefur verið félagið Betri Samgöngur ohf. verið stofnað til að skapa trausta umgjörð verkefnisins og koma framkvæmdum Samgöngusáttmálans til framkvæmda. Lagt er til að skoðað verði hvort ákveðin verkefni sem talin eru upp í aðgerðum samgönguáætlunar séu á ábyrgð Betri Samgangna ohf.

Það er skoðun SSH að innihald Grænbókar um samgöngur, stöðumat og valkosti sé mikilvægt innlegg inn í umræðu og gerð samgönguáætlunar en bendir þó á að ofangreind umfjöllun getur bætt Grænbókina til muna. SSH leggja áherslu eins og áður á að samgönguáætlun endurspegli markmið og framkvæmdir Samgöngusáttmálans á hverjum tíma m.a. með auknu fjármagni til reksturs þeirra samgönguinnviða og almenningssamgangna sem byggðar verða upp á komandi árum. Um leið er mikilvægt að undirstrika mikilvægi þess að halda vel utan um þá þróun sem samgöngusáttmállinn leiðir af sér með markvissum mælingum og ferðavenjukönnunum.

Virðingarfyllst,

f.h Samtaka sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu (SSH)

Páll Björgvín Guðmundsson
Framkvæmdastjóri SSH